

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Часопис ЦИВІЛІСТИКИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

Випуск 50

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Харитонов Євген Олегович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

НАУКОВИЙ РЕДАКТОР, ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Харитонova Олена Іванівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції, Національний університет «Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Некіт Катерина Георгіївна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голубєва Неллі Юріївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Давидова Ірина Віталівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Завальнюк Володимир Васильович – доктор юридичних наук, професор, проректор з навчально-методичної та виховної роботи, Національний університет «Одеська юридична академія»

Ківалов Сергій Васильович – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України, професор кафедри адміністративного і фінансового права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Ківалова Тетяна Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Міжнародний гуманітарний університет

Кізлова Олена Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права й процесу, Міжнародний гуманітарний університет

Колодін Денис Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету цивільної та господарської юстиції, Національний університет «Одеська юридична академія»

Харитонova Тетяна Євгенівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чанишева Аліна Рашидівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чанишева Галія Інсафівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення, Національний університет «Одеська юридична академія»

Чобану Геннадій – доктор, професор, Національний науково-дослідний інститут праці та соціального захисту (Бухарест, Румунія)

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 4 від 18 грудня 2023 р.)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Журнал зареєстрований Міністерством юстиції України: свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 24969-14909ПР від 31.08.2021 р.
Включений до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України зі спеціальностей 081, 293 (юридичні науки):
Міністерства освіти і науки України. Наказ № 409 від 17.03.2020 р.

«Часопис цивілістики» включений до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).

Офіційний сайт: www.clj.nuoua.od.ua

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	5	ПРАКТИЧНА ЦИВІЛІСТИКА	37
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна</i> ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ ЛУЦЬ ТА ШКОЛИ ЦИВІЛІСТИКИ І РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»		<i>Глин'яна Катерина Михайлівна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
ПИТАННЯ ТЕОРІЇ		<i>Кривенко Юлія Василівна, Спасова Катерина Іванівна</i> ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ	
<i>Харитонova Олена Іванівна, Харитонов Євген Олегович</i> НАПРЯМКИ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ		<i>Кухарев Олександр Євгенович</i> САМОЧИННЕ БУДІВНИЦТВО У СКЛАДІ СПАДЩИНИ: ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТ СПАДКУВАННЯ	
<i>Давидова Ірина Віталівна, Білошкурський Микола Миколайович</i> ДОГОВІР ДАРУВАННЯ ЯК СПОСІБ УНИКНУТИ ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ		<i>Павленко Микола Вадимович</i> ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО ЗАКУПІВЛЮ ПРЕДМЕТІВ РИТУАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ ТА ПОСЛУГ З ТРАНСПОРТУВАННЯ ТІЛ (ОСТАНКІВ) ЗАГИБЛИХ (ПОМЕРЛИХ) ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ПОХОВАННЯ (КРЕМАЦІЇ)	
<i>Крушельницька Ганна Леонідівна</i> ПРИВАТНОПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ АВТОНОМІЇ ОСОБИСТОСТІ У СФЕРІ БІОМЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ			
<i>Мусіюк Тетяна Вікторівна</i> МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЛИШИЛИСЯ БЕЗ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ			

і послугами, преференціями, нематеріальними активами; безоплатності подарунку, пов'язаного з професійною діяльністю визначених законом суб'єктів [4]. В. Хоменко розглядає дії, спрямовані на приховування або маскуванню незаконних джерел походження доходів (майна) та надання їм вигляду законності, зокрема оформлення відповідних фіктивних правочинів [5]. Н. Ахамад Куріс (N. Ahamad Kuris), М. Мохд Захір (M. Mohd Zahir), Х. Мохд Алі (H. Mohd Ali) та М. Хассан (M. Hassan) порівняли практику корпоративних подарунків і гостинності в Малайзії та Великобританії, спираючись на законодавчі норми обох країн, довівши, що законодавчим нормам у Малайзії бракує детальних положень щодо визначення подарунків і гостинності як корупції [6]. Проте, проблема використання договорів, зокрема, договору дарування як способу уникнути покарання за корупційні злочини або приховати факт одержання неправомірної вигоди є недостатньо вивченою і потребує подальшого дослідження, виходячи з необхідності протидіяти корупції шляхом протидії наведеним юридичним практикам.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних і практичних аспектів використання договору дарування у корупційних цілях і напрацюванні шляхів виявлення, запобігання та унеможливлення такого способу уникнення покарання за корупційні злочини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним зі способів, яким сьогодні активно користуються задля того, щоб уникнути покарання за корупцію, або й зовсім приховати факт одержання неправомірної вигоди є договори, зокрема, договір дарування. В. Хоменко зазначає, що саме за допомогою укладання фіктивних договорів, особливо, договору дарування, зловмисники намагаються приховувати чи маскувати джерела походження коштів чи іншого майна, одержаних унаслідок учинення суспільно небезпечного протиправного діяння. Саме договір дарування допомагає надати отриманим коштам вигляду законності [5, с. 364].

Ст. 626 цивільного кодексу України (ЦК України) договором визначається домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [7]. Ст. 179–180 господарського кодексу України (ГК України) регулюють умови укладання господарських договорів та дають їх законодавче визначення [8].

Як зазначають Є. Харитонов та О. Харитонova, у ЦК України фактично йдеться лише про договір

як про підставу виникнення цивільних правовідносин, однак він також відрізняється від інших юридичних фактів ще й тим, що не тільки дає підстави для застосування певної норми права в даному конкретному випадку і для виникнення, зміни або припинення конкретних правовідносин, але й також регулює поведінку сторін, визначає їх права і обов'язки у правовідносинах, які він породжує [9, с. 48].

На думку А. Апарова та О. Онищенко, договір є двостороннім чи багатостороннім правочином [10, с. 43]. Таке твердження поділяє М. Біленко, зазначаючи, що у цивілістичній науці договір розглядається у трьох аспектах:

по-перше, під договором розуміється юридичний факт – підстава виникнення цивільного правовідношення;

по-друге, договір розуміється як власне правовідношення; тобто, договір не тільки впливає на динаміку правовідносин (породжує, змінює або припиняє їх), а й визначає зміст конкретних прав та обов'язків сторін, виступає засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах;

по-третє, під договором розуміється документ, в якому закріплюють факт встановлення зобов'язальних правовідносин [11, с. 35].

Правочин, до якого відносять договір дарування зокрема – це завжди дії суб'єкта цивільних відносин, що є актом реалізації приватною особою своїх природних прав та свобод [12, с. 52].

Договір дарування, згідно зі ст. 717 ЦК України – це «договір, за яким одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. Договір же, яким встановлюється обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування» [7].

Нині можна виокремити два основні способи уникнути покарання за корупційні злочини завдяки укладання договору дарування.

По-перше, це одержання неправомірної вигоди через укладений договір дарування, тобто надання хабарю вигляду подарунка.

По-друге, це передача майна третім особам (зазвичай родичам чи знайомим), як того, що одержано незаконним шляхом, так і того, що вже належало особі, щоб у разі, якщо суд визнає обвинувачуваного винним, уникнути покарання у вигляді конфіскації майна.

Зрозуміло, що такі договори можуть визнаватися фіктивними та незаконними, а отже й недійсними, але постає проблема це довести у судовому порядку. За ст. 234 ЦК України, фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином, також такий правочин вважається судом недійсним [7]. Тобто, у випадку з договором дарування – без наміру надання подарунку, а з певним іншим наміром, наприклад, як у випадках з корупцією – уникнути покарання.

Фіктивні правочини, зокрема договори, укладаються з метою ухилитися від майнової відповідальності, передбаченої законом. Фіктивний правочин характеризується недобросовісністю його учасників, але зазвичай лише цієї підстави недостатньо для того, щоб визнати правочин недійсним [13, с. 47].

Згідно ЦК України, а саме, ст. 215, підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) відповідних вимог, вказаних у ст. 203 ЦК України:

«1) зміст правочину не може суперечити ЦК України, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам;

2) особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності;

3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;

4) правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.» [7]

Також, згідно ст. 215 ЦК України, правочин може бути недійсним, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається [7].

У випадку з договорами дарування, які були укладені для того, щоб уникнути покарання за корупцію та/або приховати неправомірну вигоду, це є саме такі правочини, фіктивність та недійсність яких повинен довести суд шляхом доведення вини підозрюваного у корупційних злочинах.

Прикладом застосування договору дарування як способу уникнути покарання у вигляді конфіскації майна є справа про корупцію в «Укрзалізничпостач» [14]. Так, рішенням Верховного Суду України від 13.04.2022 року, розглянуто справу № 757/62043/18-ц [15] про визнання договору дарування 10 земельних ділянок площею понад

8 га на Київщині, а також 8 квартир в столиці недійсним (фіктивним).

У грудні 2018 року Національне Антикорупційне Бюро України (НАБУ) звернулося до суду з позовом про визнання договору дарування 10 земельних ділянок та 8 квартир у столиці недійсним, мотивуючись тим що детективи НАБУ та Спеціалізованої Антикорупційної Прокуратури (САП) здійснювали досудове розслідування у кримінальному провадженні № 52017000000000016 від 04 січня 2017 року, в процесі якого відповідачу було повідомлено про підозру. З метою ухилитися від кримінальної відповідальності позивач переховувався від органу досудового розслідування та в серпні 2016 року залишив територію України. Досудовим розслідуванням також встановлено, що відповідач перебував у шлюбі та мав дочку.

Відповідно до відомостей з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, НАБУ та САП було встановлено, що позивач мав у власності 10 земельних ділянок в Броварському районі та Білій Церкві, разом понад 8 га та 8 квартир у Києві.

18 жовтня 2016 року, 04, 07, 08 листопада 2016 року та 06 грудня 2016 року відповідач, розуміючи про скорі одержання підозри за корупційні злочини, залучив дружину та надав їй свій дозвіл на передачу земельних ділянок та квартир, з метою уникнути покарання у вигляді конфіскації майна, передав майно у дарування своїй доньці

На думку позивача – НАБУ «передача майна в дарування має ознаки фіктивного правочину, який вчинено без наміру створення правових наслідків та які покликані приховати майно позивача з метою уникнення накладення на нього арешту в межах кримінального провадження для забезпечення його можливої конфіскації. За наслідками вчинення правочинів донька набула права формальної власності на перераховане нерухоме майно, проте фактичним власником та контролером цього майна залишився відповідач спільно з дружиною» [15].

З огляду на те, що під час укладення договорів дарування сторони переслідували іншу мету (ухилення від накладення арешту на майно та запобігання можливій конфіскації його частини), аніж та, що визначена у договорі (припинення права власності позивача на нерухоме майно та перехід права власності на нього до доньки), такі правочини вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися ними [15].

НАБУ звернулося до суду із цим позовом, реалізуючи надані на той час повноваження з метою

захисту інтересів держави, у тому числі тих, які досягаються через виконання завдань кримінального провадження. Суди першої та другої інстанції позови не задовольнили, тож позивач звернувся з касаційною скаргою до Верховного Суду України.

Касаційну скаргу НАБУ Верховний Суд України, керуючись статтями 141, 400, 402, 412, 416 Цивільного процесуального кодексу України [16], задовольнити частково. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 09 березня 2021 року та постанову Київського апеляційного суду від 06 липня 2021 року скасував. Позовні вимоги НАБУ до позивача Верховний Суд України задовольнив частково, зокрема визнав недійсним договір дарування 10 земельних ділянок та 8 квартир у Києві [15].

На жаль, процес боротьби із використанням договору дарування як інструменту уникнення покарання за корупційні злочини є досить складним та дискусійним.

По-перше, як це зазначає С. Рошупкін, слід відмежувати дефініції «подарунок» та «неправомірна вигода». Таке відмежування можливе через декілька аспектів:

- встановлений розмір допустимого подарунку становить одна мінімальна заробітна плата, яка була встановлена на день прийняття подарунка, одноразово, сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи чи групи осіб впродовж року, не має перевищувати два прожиткові мінімуми; неправомірна ж вигода не має чітко визначеного розміру;

- передача подарунку відбувається або безкоштовно або ж за ціною, нижчою за ринкову, тоді як передача неправомірної вигоди відбувається за умови відсутності законних на те підстав;

- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди у різних її варіаціях має лише виключно корисливий мотив, а одержання подарунку може розцінюватися за певних обставин як загальновизнане уявлення про гостинність, що підлягає встановленню в судовому порядку [17, с. 201].

По-друге, слід установити чіткий та відпрацьований контроль за всіма договорами дарування, перевіряти відповідність законодавству таких договорів, умов їх укладання, підстав одержання подарунка, зазначеного в цих договорах. Це можна реалізувати шляхом перевірки дарувальника та обдаровуваного на наявність відкритих кримінальних проваджень за корупційним злочином у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) на дату вчинення правочину.

По-третє, задля запобіганню приховання корупційних злочинів шляхом договору дарування у державних органах вже реалізується державна політика на рівні законодавства, яку варто розширити на всі категорії державних службовців. Так ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» забороняє «особам, зазначеним у п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити чи одержувати подарунки для себе або близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи» [18].

Також подібна заборона існує в Законі України «Про Національну поліцію» [19], зокрема, ч. 2 ст. 3 цього закону говорить, що на працівників поліції (поліцейських та державних службовців) поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» [18].

На думку С. Пантелєєва, така заборона реалізована в законах через те, що український законодавець реалізував концепцію розуміння подарунка як передумови для конфлікту інтересів [20, с. 81].

Висновки. Отже, у ході проведеного дослідження встановлено, що в умовах воєнного стану та європейської інтеграції України вирішення проблеми застосування договорів дарування як способу уникнути покарання за корупцію є невідкладним. Аналіз законодавства України, зокрема ЦК України та ГК України, юридичної доктрини, а також рішення Верховного Суду України щодо фіктивного договору дарування, дозволив виокремити два основних варіанти застосування договорів дарування як способу уникнення покарання за корупцію – отримання неправомірної вигоди як подарунка, згідно з договором дарування, а також передачу наявного майна третім особам як подарунка через договір дарування, щоб у разі визнання особи винною, уникнути покарання у вигляді конфіскації майна.

Доведено, що характерною рисою фіктивних договорів як способу уникнути покарання за корупцію є невідповідність мети особи і договору, який укладений, тобто мета особи не подарунок, а намагання уникнути покарання за корупцію. Задля запобігання використанню договору дарування як способу приховати отримання неправомірної вигоди або як способу уникнути покарання за корупційні злочини, обґрунтовано

необхідність відмежування дефініцій «подарунків» та «неправомірна вигода», встановлення чіткого та відпрацьованого контролю за всіма договорами дарування шляхом перевірки сторін договору дарування на наявність кримінального провадження за корупційною статтею у ЄРДР, продовження реалізації законодавчої політики тощо. Визначено, що процедура визнання таких

договорів дарування фіктивним та недійсним підпадає під юрисдикцію судів.

Процес боротьби із застосуванням договору дарування як способу приховати корупційні злочини або уникнути покарання за них є дискусійним і потребує подальших досліджень. Також процедури використання інших договорів у корупційних цілях є перспективою подальших досліджень авторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Steidlmeier P. Gift giving, bribery and corruption: Ethical management of business relationships in China. *Journal of Business Ethics*. 1999. Vol. 20. No. 2. P. 121–132. URL: <http://www.jstor.org/stable/25074125>
2. Lamsdorff J. G., Frank B. Bribing versus gift-giving – An experiment. *Journal of Economic Psychology*. 2010. Vol. 31, No. 3. P. 347–357. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2010.01.004>
3. Stein A. Corrupt intentions: Bribery, unlawful gratuity, and honest services fraud. *Law and Contemporary Problems*. 2012. Vol. 75. No. 2. P. 61–81. URL: <https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol75/iss2/4>
4. Kryvolapchuk V. O., Riadinska V. O., Pluhatar T. A. Notion and evolution of a gift as a category of anti-corruption legislation in Ukraine. *European Reforms Bulletin*. 2018. No. 3. P. 16–22. URL: <http://surl.li/nhwue>
5. Хоменко В. П. Запобігання приховуванню злочинів у фіскальній сфері, що мають транснаціональний характер. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2(107). С. 371–381. URL: <http://surl.li/nchlhb>
6. Ahamad Kuris N. H., Mohd Zahir M. Z., Mohd Ali H., Hassan M. S. The thin line between corporate gift, hospitality and corruption: A legal study on Malaysia's and the UK's position. *Journal of Money Laundering Control*. 2023. Vol. 26. No. 4. P. 719–738. DOI: <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2022-0040>
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
8. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Харитонов С. О., Харитонova О. І. Особливості цивільно-правового регулювання в умовах воєнного стану. *Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану* : монографія [Електронне видання] / за ред. : С. О. Харитонova, О. І. Харитонova, К. Г. Некіт ; упор.-укл. Ю. С. Маршук ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. С. 6–63. URL: <http://surl.li/nchly>
10. Апаров А., Онищенко О. Юридична природа поняття господарського договору: огляд наукових і нормативних підходів. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 42–46. URL: <http://surl.li/nchpr>
11. Біленко М. Загальні положення про договір як цивілістичну конструкцію. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_8_8
12. Давидова І. В. Категорія «правочин» в умовах рекодифікації цивільного законодавства: перспективи трансформації. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2020. Том XXVII. С. 51–58. DOI: <https://doi.org/10.32837/prnuola.v27i0.681>
13. Давидова І. В. Недійсність фіктивного правочину: загальна характеристика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 6. С. 47–49. URL: http://lsej.org.ua/6_2014/12.pdf
14. Справа про корупцію в УЗ: договори дарування майна з метою уникнення можливої конфіскації визнали недійсними. URL: <http://surl.li/nciac>
15. Постанова Верховного суду від 13.04.2022 р. у справі № 757/62043/18-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103986061>
16. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
17. Рошупкін С. Співвідношення понять «одержання подарунку» та «неправомірна вигода». *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 197–202. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.37>
18. Про запобігання корупції : від 14.10.2014 р. № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
19. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
20. Пантелесев С. М. Адміністративно-правове регулювання антикорупційних заборон та обмежень у діяльності поліцейських в Україні : дис. ... д-ра філос. : 081 Право / Одес. держ. ун-т внутр. спр. Одеса, 2021. 270 с. URL: <http://surl.li/ncilo>

Давидова Ірина Віталівна, Білошкурський Микола Миколайович

Договір дарування як спосіб уникнути покарання за корупційні злочини

Статтю присвячено аналізу теоретичних і прикладних аспектів використання договору дарування у корупційних цілях, а також виробленні дієвих шляхів ідентифікації, профілактики та перешкодження такого способу уникнення покарання за злочини, пов'язані з корупцією.

У ході аналізу встановлено, що в Україні практикується два способи уникнути покарання за корупційні злочини з використанням договору дарування: одержання неправомірної вигоди шляхом укладання договору дарування, коли хабар приймає форму юридично оформленого подарунка; передача майна третім особам, не залежно від його походження, щоб у разі визнання судом обвинувачуваного винним у корупційному злочині, уникнути покарання у вигляді конфіскації майна.

Розглянуто деталі справи про корупцію в «Укрзалізничпостач» та прецеденту визнання Верховним судом України недійсним (фіктивним) договору дарування десяти елітних земельних ділянок і восьми столичних квартир унаслідок доведення мотиву сторін щодо ухилення від арешту майна та запобігання його конфіскації. Встановлено, що процес доведення факту фіктивності договору дарування як інструменту уникнення покарання за корупційні злочини у судовому порядку є складним і тривалим (близько 4 років).

Доведено, що характерною рисою фіктивних договорів дарування як способу уникнути покарання за корупцію є невідповідність мотиву сторін і мети правочину, що полягає у намаганні уникнути покарання за корупцію, а не виключно відчуження майнових прав на користь обдаровуваного. Рекомендовано норми законодавства про запобігання корупції у частині дарування та одержання подарунків розширити на всі категорії державних службовців.

Запропоновано законодавчо закріпити чіткий та прозорий контроль за договорами дарування шляхом перевірки дарувальника та обдаровуваного на наявність відкритих кримінальних проваджень за корупційним злочином у Єдиному реєстрі досудових розслідувань на дату вчинення правочину.

Ключові слова: договір дарування, корупція, неправомірна вигода, подарунок, правочин, уникнення покарання, цивільно-правові договори, умови дійсності договорів, недійсність договорів, правові наслідки недійсності.

Davydova Iryna, Biloshkurskyi Mykola

A donation contract as a way to avoid punishment for corruption offenses

The article is devoted to the analysis of theoretical and applied aspects of using a gift agreement for corruption purposes, as well as to the development of effective ways to identify, prevent and impede such a method of avoiding punishment for corruption-related crimes.

The analysis found that there are two ways to avoid punishment for corruption crimes in Ukraine using a donation contract. The first method is to obtain an unlawful benefit by entering into a donation contract, when the bribe takes the form of a legally formalized gift. The second way is to transfer property to third parties, regardless of its origin, in order to avoid punishment in the form of confiscation of property if the court finds the accused guilty of a corruption crime.

The author analyzes the details of the corruption case at Ukrzaliznychpostach and the precedent of the Supreme Court of Ukraine's invalidation (fictitious) of a donation contract for ten elite land plots and eight apartments in the capital as a result of proving the parties' motive to evade the seizure of property and prevent its confiscation. It is established that the process of proving the fact of fictitiousness of a donation contract as a tool for avoiding punishment for corruption crimes in court is complex and lengthy (about 4 years).

It is proved that a characteristic feature of fictitious donation contracts as a way to avoid punishment for corruption is the discrepancy between the parties' motives and the purpose of the transaction, which is to avoid punishment for corruption, and not exclusively the alienation of property rights in favor of the donee. It is recommended that the provisions of the legislation on the prevention of corruption in terms of giving and receiving gifts be extended to all categories of civil servants.

The authors propose to legislate clear and transparent control over donation contracts by checking the donor and the donee for the presence of open criminal proceedings for a corruption crime in the Unified Register of Pre-Trial Investigations as of the date of the transaction.

Key words: donation contract, corruption, improper advantage, gift, transaction, avoid punishment, civil law contracts, conditions of validity of contracts, invalidity of contracts, legal consequences of invalidity.